

RESSENYES

Mercè Gambús, Miquela Forteza (eds.), *Les pintures murals del claustre franciscà de Sant Bonaventura de Lluçmajor, Mallorca. De la restauració a la interpretació*. Palma: Edicions UIB, 2019, 206 pp.

La història que ha donat lloc a aquesta publicació es va encetar ja fa més de dues dècades, al voltant de l'any 1998. Llavors, un estudiant d'Història de l'Art que vivia a Lluçmajor, Miquel Amorós Puig, va alertar de la possible existència d'un conjunt de pintures al claustre franciscà de Sant Bonaventura, el qual gairebé durant cent cinquanta anys havia estat emprat com a casa quarter de la Guàrdia Civil. Com ja estava previst, durant els primers mesos del 1999 l'espai conventual va abandonar aquesta funció i es van començar les gestions per transferir la titularitat a l'Ajuntament amb la finalitat de restaurar-lo i convertir-lo en un espai municipal. Durant aquell any ja es van poder realitzar les primeres prospeccions, que no van fer més que confirmar les sospites adduïdes per Amorós.

Cap a l'any 2002, coincidint amb la incoació de l'expedient de declaració de Bé d'Interès Cultural (BIC), des del consistori llucmajorer es van engegar un conjunt d'actuacions destinades a la divulgació del projecte. Pels volts de l'estiu del 2004 el Grup de Conservació del Patrimoni Artístic Religios de la Universitat de les Illes Balears (CPAR), a instàncies de l'Ajuntament, va dur a terme els estudis preliminars historicoartístics i tecnicomaterials, que van permetre realitzar un diagnòstic integral de l'obra. A l'any següent es va publicar al BOIB la declaració de BIC a favor del convent de Sant Bonaventura. Finalment, tant la restauració de les pintures com el projecte d'intervenció arquitectònica es van desenvolupar entre els anys 2006 i 2007.

Degut a un seguit de circumstàncies que dificultaven la capacitat interpretativa del conjunt, en aquells moments no es van donar a conèixer els

resultats vinculats al procés restaurador. Ara bé, com diu la dita, més val tard que mai. I en aquest cas ha tardat més d'una dècada però, per fi, les aportacions de l'equip de treball que hi va intervenir han sortit a la llum a través d'aquesta publicació, editada per les doctores Mercè Gambús i Miquela Forteza.

Pel que fa a l'estructura del llibre, aquest es troba organitzat a partir de dos grans blocs. Per un costat, dins la primera part s'hi han aplegat un total de tres capítols en què es presenten les aportacions vinculades a la restauració del claustre de Sant Bonaventura. En el primer capítol, titulat «El procés de restauració. Dels estudis preliminars al pla de conservació», Antònia Reig i Maria del Mar Riera ens expliquen, com a directores de l'equip, com es va desenvolupar el procés de restauració, especificant la metodologia de treball i els criteris aplicats. L'apartat escrit per Catalina Genestar, «Caracterització de la grisalla i la policromia com a tècnica de la pintura mural», presenta els resultats de les anàlisis químiques dels pigments i materials emprats per a la realització de les pintures murals del claustre, confirmant la cronologia simultània de les grisalles i les policromies. Per la seva banda, l'arquitecte tècnic Juan Antonio Ruiz, en el capítol «L'ús de la digitalització 3D aplicada al pla de conservació», detalla quin va ser el procés seguit per a realitzar la digitalització tridimensional del claustre franciscà. Aquesta iniciativa suposa la incorporació de les noves tecnologies al procés de conservació d'un element patrimonial.

Per l'altre costat, en el segon bloc de la publicació hi podem trobar aquells estudis que han treballat la vessant historicoartística del conjunt pictòric de Sant Bonaventura. En primer lloc, la

contribució de Miquela Forteza, qui es va encarregar de documentar i informar de tot el procés de restauració, constitueix el quart capítol del llibre que, sota el títol «La recuperació historicoartística i documental», ens introdueix tant l'estat de la qüestió com la història del convent, per passar a descriure els diferents motius i imatges de les pintures murals del claustre. Seguidament cal referir-se a l'apartat «Iconografia i models visuals», escrit per Concepció Bauçà de Mirabò, en què es dedica tant a localitzar la documentació arxivística per acostar-nos a la cronologia del conjunt, com a aportar els models visuals que probablement van ser emprats per configurar algunes de les grisalles del claustre. En el sisè capítol, titulat «Aspectes arquitectònics», Andreu Josep Villalonga reconstrueix la història vinculada a l'arquitectura del convent, contextualitzant la construcció de l'església i del claustre de Lluçmajor i destacant la singularitat de l'ús de les voltes de mirall.

Finalment, el llibre es tanca amb l'estudi més extens que, sota l'encapçalament «Interpretació i programa simbòlic», signa Mercè Gambús. Amb una visió panoràmica del conjunt d'aportacions damunt dites, Gambús aconsegueix, en base a tres grans eixos, extreure una sèrie de conclusions a partir de les que estableix el programa simbòlic i el significat històric de les pintures murals del convent llucmajorer. A més, cal especificar que aquestes tres línies argumentals en les que es sustenta l'estudi són: la trajectòria del franciscà artanenc Antoni Llinàs en relació amb l'activitat missional i la predicació als territoris americans del virregnat de la Nova Espanya, els usos iconogràfics de les

pintures murals del convent de Sant Bonaventura i el sistema mnemotècnic com la pedra filosofal per interpretar les imatges del claustre. La interpretació del programa simbòlic se situa en una dimensió internacional en apropiant-se de les tècniques de comunicació novohispanes del segle XVI i actualitzar-les a través de l'art de la memòria de filiació lul·liana consagrada a la devoció de la Puríssima Concepció.

En darrer terme és important destacar que en el cas d'aquesta publicació, els textos es troben tractats amb una delicadesa i un detallisme tals pel que fa al disseny i a la maquetació (a càrrec de Gabriel Lacomba), que podríem dir que equiparen la importància del contingut amb la del continent. La qualitat de les reproduccions fotogràfiques es converteix, en aquesta ocasió, en una de les protagonistes del volum. A partir del format apaïsat per mor de la incorporació de fotomuntatges de les quatre galeries del claustre, les aportacions contingudes en el llibre han permès establir relacions amb altres conjunts murals tant de Mallorca i Menorca com de l'àmbit americà.

Per tancar cal afegir que, en conjunt, el llibre ofereix la difusió dels resultats d'una intervenció inèdita a diferents nivells i que constituirà una referència pel que fa a la conservació del patrimoni historicoartístic, no només a nivell balear i nacional sinó també internacional. Amb tot, suposa la restauració integral d'un conjunt claustral i de totes les seves restes pictòriques a través d'una metodologia científica amb la col·laboració d'un equip multidisciplinari.

Maria del Mar Escalas Martín
Universitat de les Illes Balears